

“

«Η σεξιστική γλώσσα, η ρατσιστική γλώσσα, η γλώσσα της θρησκείας –όλες τους εκπροσωπούν την αστυνόμευση, την εξουσία, και δεν επιτρέπουν την καλλιέργεια νέων γνώσεων, δεν ενθαρρύνουν την αμοιβαία ανταλλαγή ιδεών... Η γλώσσα δεν πρέπει να εκπροσωπεί τη σκλαβιά, τη γενοκτονία, τον πόλεμο. Δεν είναι αυτός ο σκοπός της. Η δύναμή της, ο πλούτος της έχει να κάνει με το ότι συχνά καταφέρνει να περιγράψει το απερίγραπτο»

Τони Μόρισον, Ομιλία στην τελετή βράβεισής της με το Νόμπελ Λογοτεχνίας 1993.

“

«Αν ο τρόπος με τον οποίο γράφω μυθιστορήματα (ή οτιδήποτε άλλο γράφω) δεν αφορά μια ομάδα ή μια κοινότητα ανθρώπων ή εσάς, τότε δεν αφορά τίποτα. Δεν με ενδιαφέρει να επιδοθώ σε μια ιδιωτική, κλειστή άσκηση της φαντασίας μου που να απαντάει μόνο στα προσωπικά μου όνειρα –που θα πει ναι, για μένα ένα έργο πρέπει να είναι πολιτικό. Αυτό πρέπει να υπάρχει ως βασικός του πυρήνας. Ο όρος έχει καταλήξει να προφέρεται υποτιμητικά στους σύγχρονους κριτικούς κύκλους. Εάν ένα έργο τέχνης έχει κάποια πολιτική χροιά, κατά κάποιο τρόπο θεωρείται μολυσμένο. Εγώ νιώθω ακριβώς το αντίθετο: αν δεν έχει πολιτική χροιά, είναι μολυσμένο».

“

«Το πρόβλημα είναι η δημηγορία να περνάει για τέχνη.

Για μένα η καλύτερη τέχνη είναι πολιτική. Και πρέπει να

μπορείς να την κάνεις *αναμφισβήτητα πολιτική και αμετάκλητα*

όμορφη ταυτόχρονα».

Toni Morrison, "Rootedness: The Ancestor as Foundation", στον τόμο: Mari Evans (edt.) *Black Women Writers (1950-1980). A Critical Evaluation*, Anchor Books, New York, 1984, σ. 339-345.

“

«[...] θέλω να παρατηρήσω ότι σπουδαίο γεγονός στα Γραμματά μας αποτελεί η προσθήκη της πολιτικής διάστασης στη λογοτεχνία μας από τη γενιά αυτή –γεγονός που έρχεται να ανατρέψει τις υπάρχουσες συνήθειες. Ανεξάρτητα από την όποια καλλιτεχνική αξία, την ποιοτική στάθμη της προσφοράς τους, οι μεταπολεμικοί πεζογράφοι, με τις άμεσες εμπειρίες τους από την τραγική εποχή του πολέμου, της Κατοχής και του εμφυλίου σπαραγμού οι οποίες πραγματώθηκαν σε χρονικά, σε διηγήματα και σε μερικά σημαντικά μυθιστορήματα, έχουν επιφέρει μια τομή στην υπάρχουσα παράδοση, που κανένας σοβαρός μελετητής δεν μπορεί να παραβλέψει. [...]»

Σπύρος Πλασκοβίτης: περ. *Συνέχεια* τχ. 4 (Ιούνιος 1973).

“

Όσοι λοιπόν καλόπιστα ή πονηρεμένα αναρωτιόνταν κάποτε τι καινούργιο μπορούσε να επιδείξει η μετά το περίφημο 1930 συγγραφική γενιά, νομίζω ότι λαβαίνουν σήμερα την απάντηση: για κάμποσα χρόνια στην Ελλάδα, όπως και στον άλλο κόσμο, η ζωντανή πεζογραφία θα είναι η λογοτεχνία των ιδεών, της κριτικής έρευνας, της διαμαρτυρίας και του ελέγχου· η λογοτεχνία του προβληματισμού πάνω στη βία και στη δομή της εξουσίας».

Σπύρος Πλασκοβίτης: περ. *Συνέχεια* τχ. 4 (Ιούνιος 1973).

“

«Παρ' όλα αυτά, παρά τις διαφορές από τη μία περίοδο στην άλλη, παρά τις διαφορετικές εμπειρίες στις πόλεις και στα βουνά, οι εμπειρίες της συμμετοχής σε ό,τι έστω εκ των υστέρων ονομάστηκε 'Αντίσταση' υπήρξαν καθοριστικές για τις γενιές που ενηλικιώθηκαν στη δεκαετία του 1940. Υπήρξαν διαμορφωτικές εμπειρίες για τους Έλληνες του δεύτερου μισού του 20ού αιώνα, όχι μόνο στην πολιτική κουλτούρα και στις ιδεολογικές στάσεις αλλά επίσης στην καλλιτεχνική ζωή, ακόμα και στις καθημερινές συμπεριφορές. Οι προπολεμικές διαφορές προσφύγων και ντόπιων, βενιζελικών και μοναρχικών, έδωσαν τη θέση τους σε δύο νέες παρατάξεις που στάθηκαν η μία απέναντι στην άλλη ανάλογα με την εμπειρία από αυτά τα χρόνια: στην Αριστερά και στη Δεξιά».

Αντώνης Λιάκος, Ο ελληνικός 20ός αιώνας, Πόλις, 2019.

“

«[...] η ιστορική πραγματικότητα περιλαμβάνει γεγονότα κατά το μάλλον ή ήττον καθοριστικά που όμως, και ως προς τις αιτίες τους και ως προς τις επιπτώσεις τους, υπερβαίνουν τα όρια του ατόμου. Με άλλα λόγια, βρισκόμαστε έξω από τη σφαίρα του ιδιωτικού, μπροστά σε φαινόμενα κοινής εμπειρίας ή γνώσης ή πρακτικής ».

Παναγιώτης Μουλλάς, «Οριοθετήσεις και διευκρινίσεις».

“

«Η Αντίσταση, είναι η κορυφαία ώρα του ελληνικού λαού, η μεγαλειωδέστερη ανάταση σε ολόκληρη, ίσως, τη μακραίωνη ιστορία του, γιατί ποτέ άλλοτε δεν παρουσιάστηκε τούτο το καταπληκτικό φαινόμενο της καθολικής, σχεδόν, συμμετοχής σ' έναν αγώνα με τόσο υψηλά ιδανικά» «Πρέπει να την περισώσουμε αυτή την εποχή. Όχι τόσο για να διδάξουμε τους νέους, ή για ν' αφήσουμε τη μαρτυρία μας στις επερχόμενες γενιές, όσο για να μπορούμε να την ξαναζούμε κάπου-κάπου εμείς οι ίδιοι που τη ζήσαμε [...] Πρέπει να την περισώσουμε ακόμα και σα μνημείο ομορφιάς. [...]». «Αυτό τον σκοπό έχουν τα 'Ματωμένα Χρόνια': Να δώσουνε στους επιζώντες πρώτα-πρώτα μια μικρή ευκαιρία να ξανακάνουν νοερά 'τ' ωραίο ταξίδι' της νεότητάς τους, να θυμηθούν τις τραγικές μας ώρες αλλά και τη μεγαλειώδη έξαρση. Αν συγκινήσουνε και την καινούρια γενιά ή αν χρησιμέψουνε σα μαρτυρία για τις επερχόμενες τόσο το καλύτερο».

Σωτήρης Πατατζής από τον πρόλογο «Πρόλογος» στα *Ματωμένα Χρόνια* (1946)

“

Η εμπειρία του βιώματος [...], η άμεσα προσωπική, έντονη και συνειδητή δηλαδή δοκιμασία της πρωτογενούς πραγματικότητας μέσω των αισθήσεων ως αναγκαίο εργαλείο παραγωγής της τέχνης, στη μεταπολεμική περίοδο αναγνωρίστηκε ως ένα 'εκ των ων ουκ άνευ' συστατικό τόσο της πεζογραφίας όσο και της ποίησης. Το εργαλείο αυτό υιοθέτησε ολόκληρο το φάσμα των αριστερών διανοουμένων [...] Και εμφανίστηκε ως μέσον ποικίλων χρήσεων: συστατικό που εμφυσά ανάσα ζωής στο έργο τέχνης, όργανο ελέγχου της αλήθειας σε σχέση με την πραγματικότητα, αλλά και κριτήριο δοκιμασίας της λογοτεχνικής ποιότητας»

Ελισάβετ Κοτζιά, *Ιδέες και αισθητική. Μεσοπολεμικοί και μεταπολεμικοί πεζογράφοι. 1930-1974*, Αθήνα, εκδόσεις Πόλις, 2006.

1943-1950:

- Το ιστορικό βίωμα ως προσωπικό βίωμα.
 - Η λογοτεχνική αφήγηση ως αίτημα δικαίωσης.
 - Η ιδεολογική πόλωση.
 - Η αφήγηση της ιδεολογικής βεβαιότητας.
-

- Δημήτρη Χατζή, *Φωτιά*, 1946.

“

«Οι επιδράσεις από το μοντέρνο ευρωπαϊκό μυθιστόρημα (J. Joyce, Fr. Kafka, M. Proust κ.ά.), σε συνδυασμό με τα τραυματικά βιώματα της ιστορικής πραγματικότητα και τις βαθιές ιδεολογικές αντιφάσεις, εξελίσσονται σε γενεσιουργούς πυρήνες του έργου τους. [...] Ο έντονος προβληματισμός πάνω σε θέματα πολιτικής ηθικής, όπως η θέση του συγγραφέα έναντι της εξουσίας, τα ανθρωπιστικά αισθήματα και ο αγώνας για την ειρήνη, διαπερνά το μεγαλύτερο της πεζογραφικής παραγωγής».

**«Μεταπολεμική Λογοτεχνία»: Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας.
Πρόσωπα. Έργα. Ρεύματα. Όροι.**

“

Θα πρέπει να παρατηρήσουμε ακόμη ότι εγκαταλείπεται η τάση προς τον λυρισμό που, μερικές φορές —όπως π.χ. στα περισσότερα έργα του Ηλία Βενέζη— έφτανε στα όρια της γλυκερότητας, και χρησιμοποιείται τώρα μια γλώσσα περισσότερο αδρή, πιο ρεαλιστική, και συχνά εντελώς γυμνή και ωμή. Κυρίως όμως: μια γλώσσα πιο λειτουργική.

Χριστόφορος Μηλιώνης, «Η μεταπολεμική πεζογραφία. Πρώτη και δεύτερη μεταπολεμική γενιά». Με το νήμα της Αριάδνης. Μεταπολεμική Πεζογραφία. Ερμηνεία Κειμένων, Σοκόλης, 1991.

“

Η γλώσσα του Δημήτρη Χατζή «είναι γλώσσα δασκάλου [...]. Είναι μια γλώσσα, φυσική, απλή και άμεση, ιδιαίτερα ευλίγιστη και εύστοχη. Πουθενά δεν έχεις την αίσθηση ότι περισσεύει ή ότι λείπει μια λέξη».

Αλέξανδρος Κοτζιάς, *Μεταπολεμικοί πεζογράφοι*, Αθήνα, Κέδρος 1982.

“

«Η ‘Φωτιά’ ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις και τους πνευματικούς προσδιορισμούς της εποχής της. Τη χαρακτηρίζει η ‘σχεδιακή πενιχρότητα’, η χαλαρή αφήγηση, οι εμφανείς ιδεολογικές προθέσεις και η επιμονή στην εξωτερική και υποτυπώδη δράση».

Δημήτρης Τζιόβας, *Η πεζογραφία του Δημήτρη Χατζή. Ιδεολογία και αισθητική λειτουργία. Ανάτυπο από την «Ηπειρωτική Εστία», Γιάννινα 1980.*

“

«Η Φωτιά έμεινε στο στάδιο των ωραίων προθέσεων. Ο συγγραφέας δεν μπόρεσε να δώσει ζωντανούς ανθρώπους με αδρά περιγράμματα. Έδωσε μόνο κομματιασμένες εικόνες. Ο ρεαλισμός του Δημ. Χατζή δεν πατά ακόμα γερά στα πόδια του».

Γιώργος Παγανός, «Δημήτρης Χατζής»: Η μεταπολεμική πεζογραφία. Από τον πόλεμο του '40 ως τη δικτατορία του '67, τ. Η', Αθήνα, Σοκόλης, 1988.

“

«Δηλαδή ο άνθρωπος, ατομικά, μέσα σ' αυτή την εποχή που περάσαμε, όπως και οι ήρωες της *Φωτιάς* βρίσκει μια δικαίωση προσωπική. Είναι μια εποχή όπου οι άνθρωποι ζουν, δεν είναι ανυπεράσπιστοι, είναι υπερασπισμένοι μέσα στο ιδανικό τους, στην αυταπάτη τους, αν θέλεις μέσα στο θρύλο, όπως λένε μερικοί άλλοι, στα είδωλα, έχουν είδωλα οι άνθρωποι τούτοι. Και στη *Φωτιά* και σ' ένα δυο ακόμα διηγήματα της Αντίστασης [...]. Αν ποτέ τα μαζέψω [τα διηγήματα], αυτά θα γίνουνε μαζί με τη *Φωτιά* και δυο τρία άλλα, μια σειρά από αγωνιστικά κείμενα, ενός κόσμου δηλαδή που πίστευε. Στη *Μικρή μας Πόλη* υπάρχει ένας κόσμος που πιστεύει και δεν πιστεύει. Στους *Ανυπεράσπιστους* [1966] είναι ένας κόσμος που κλονίστηκε πια, που δεν πιστεύει πια, δεν έχει αυταπάτες, δεν έχει πού να σταθεί».

Δημήτρης Χατζής, «... Η πίστη δεν είναι μια προσωπική υπόθεση» [συνέντευξη στον Αλέξη Ζήρα], περ. Γράμματα και Τέχνες, τχ. 3 (Μάρτιος 1982).

Βασικά χαρακτηριστικά της γραφής του Δημήτρη Χατζή

- Ανανεωμένη παράδοση κοινωνικού ρεαλισμού, σύνδεση με, αλλά και ανανέωση της παράδοσης της ηθογραφίας
- Συναισθηματικός τόνος.
Συμπάσχει με τους ήρωές του.
- Έλλογη οργάνωση του συναισθήματος.
- Αναζήτηση των δικών του αφηγηματικών τρόπων στο πλαίσιο του ρεαλισμού.
[Αφαίρεση, οικονομία λόγου].
- Υποδειγματική χρήση της γλώσσας:
δεν περισσεύει τίποτα, «φτωχή λέξη» που υποτάσσεται στο νόημα.